

Zalán Tibor

A BESZÉLŐ SEMMI

ötvenéves, igaz történet, elhagyott csattanóval

Ha majd hetvenévesen visszaemlékezik erre az életét később sokban meghatározó négy találkozásra, talán meglepő, de ilyesmik jutnak először eszébe, félelem, öröm, riadtság, felháborodás.

Túl erőre sikeredett a kopogtatása, talán mert negyedszerre laza akart lenni, így a hang szinte belerobbant az egyetemi folyosó csendjébe. Persze, miért is van süket csend szorgalmi időben egy egyetemi folyosón, méltatlankodhatott volna, de erre nem volt ideje, mert az ajtó kinyílt, és ott állt előtte az ember, akihez jött. Negyedszer. Menjen be, mondta halkán és rekedtesen. Ismeri a járást. És maga elé engedte a fiút. Ismerte. Míg beér, megvillan benne a zavar, amit először érzett, amikor bentről valamilyen válaszhangot már hallott ugyan kiszűrődni a kopogtatására, de sokáig senki nem nyitott neki ajtót. Végül ez a szemüveges, utcán nem túl feltűnő fazon engedte be. A két szoba közül a folyosó felőliben valahányszor egy csokornyakkenődös, tizenkilencedik századi öregecske ember ült, ő is beengedhette volna, de a később elkövetkező látogatásai alkalmával sem mutatott semmilyen hajlandóságot ez irányban. Miben segíthetek, kérdezte a szemüveges, a kölcsönös bemutatkozás és a helytel kínálása után. Az ablakhoz legközelebbi, ajtótól legtávolabbi széket választotta. Innentől kezdve, ötven éven keresztül, mindig abba a székbe ültette le az ember. Versek hoztam, mondta. Hagyja itt, mondta. Ez elég rövid beszélgetésnek ígérkezik, gondolta, és in-

mentől kezdve csöppet sem volt szimpatikus számára a negyvenévesforma tanárember. Ez lenne a jelenkori Osvát? A huszadik század második felének legjelentősebb szerkesztője, ahogy hírelik mindenfelé? Köszönöm, állt fel, és indult az egyik ajtó irányába. A másik is felállt, kezét nyújtott. Nem üzenek magáért, két-három hét múlva jöjjön vissza! *Nem üzenek magáért, majd két-háromszáz év múlva jöjjön vissza*, utánozta röhögcsélve az embert, és nehéz léptekkel végigcammogott az irodalom tanszék folyosóján. Baszódj meg, Osvát! Hogy melyik, jutott az eszébe. Nyilván mindkettő. A teljes magyar irodalommal együtt. És ettől frenetikus jókedve támadt.

Megint az ablaknál, megint a kopott huzatú széken. Szemben vele a két hete még kinevetett szerkesztő, aki egyszer majd a tanára, később a mestere és barátja lesz, de e három dolog közül még egyik sem kötődhetett a második látogatásához. Elolvastam a verseit. És? Hármat közlök közülük, még az év folyamán, valamikor. És a többi? A többit dobja ki! A verseket? Nem, az írásokat. Nem tudta, mit kellett volna abban a pillanatban éreznie. Örömet, hogy megjelenhet az ország akkor első számú irodalmi folyóiratának számító Tiszatájban, vagy felháborodást a verseldobálásra felszólítotttsága okán. Utóbbi értelemszerűen nyomta el benne a másikat. Ment az utcán leszegett fejfel a kollégiuma felé, agyában egymáshoz ütődtek és nem akartak semerre rendeződni a gondolatok. Útközben, mintha csak mellékesen, vett egy nagyalakú borítékot, abba gondosan belerakta a visszautasított verseket, és leragasztotta a különös küldeménytelenséget. Akkor nem írt a borítékra semmit. Később meg csak annyit: dögölj meg, kutya! Még később a kutyát többször áthúzta.

Azon a héten tizenhárom verset írt, szinte minden idejét lefoglalta a valahonnan orvul rátámadott ihletettség, javítás, ötletelés, írás és javítás, megállás nélkül. Amikor elégnek érezte az alkotásmennyiséget, belepakolta a verseket egy sűrű mappába, és harmadszor is elloholt a szerkesztő egyetemi szobájába, ahová két ajtón keresztül lehetett csak bejutni. A szer-

kesztő kíváncsian, de mintha minden érdeklődést mellőzve nézte, ahogy ül az ablaknál, és küszködik azzal, hogy mondjon valamit. Végül nem mondott semmit, csak annyit, hoztam újabb verseket, mostanában írtam őket. Hagyja itt, mondta. Két-három hét múlva, tette hozzá. És nem fejezte be a mondatot. A találkozás ismét rövidke és szinte értelmetlen, mert fogódzó nélküli volt a számára. Valami ismeretlen és érthetetlen riadalmat érzett magában, ahogy nehéz léptekkel ballagott végig az irodalom tanszék folyosóján. Mintha valamit nem csinálna jól. Mintha. De mit? Mintha ez az ember nem akarna tőle semmit. De akkor miért közli mégis három versét? (Ha ilyesmikre emlékezne hetvenévesen, epésen megjegyezné, végül persze csak kettőt közölt, megszokott szerkesztői szokás szerint, de ez már az emlékező tudaté, és a folyosón baktató legényke mit sem tudhatott róla...)

A két-három hét nehezen telik. Sokszor megfordul a fejében, mifénének kell két-három hét tíz-egynéhány vers elolvasására. Ezt majd csak akkor fogja megérteni, amikor maga is szerkesztő, sőt versrovatvezető lesz az ország máskor és épp akkor legnagyobb folyóiratánál, és megállás nélkül özönlének a lezárt borítékokba gyömöszölt versek a szobájába. Igen, akkor megérti, hogy ebben az országban minden második ember verset ír, és ezek közül is minden második a leghitelesebbnek vélt, mondjuk ki, a szerző számára a legnagyobb presztízst ígérő folyóirathoz küldi el az alkotásait.

Most pedig itt van, ül az ablaknál, szemben vele az ember, aki – meggyőződése – csak akkor nem válik most már végképp ellenségévé, ha valami egészen jót mond neki. De most másról beszél, majdnem fecseg, irodalomról leginkább. Szilágyi Domokost említi, akinél valamikor korábban látogatást tett. Képzelve, enged meg magának egy majdnem barátságos mosolyt feléje, már jó két órája beszélgetek ezzel a költőóriással, de pontosítok, beszélék én, mert ő nem kérdez semmit, nem is válaszol, csak ül némán, és bólogat, ha meg nem beszélék, végeláthatatlanul csak hallgatunk. Amikor pedig felkerekedem, elszomorodva elém áll, átölel, és azt mondja, kár, hogy

már elmész, olyan jót beszélgettünk! Nem tudja, mit mondjon erre, azt sem, szabad-e nevetni. Amikor kifogy a szóból a szerkesztő, a családjáról kérdezőgeti, tápéi szokásokról mesél, ő pedig egyre türelmetlenebb. És a versek, szedi össze a bátorságát végre a kérdéshez. Elolvastam őket, tolja eléje az asztalon fekvő szürke dossziét. Egy darabig hallgatnak mindketten. Nem értem magukat, költőket, fakad ki a szemüveges, nem értem, hogy miért nem tudnak normálisan beszélni. Itt van ez a József Attila is. Mit ír? Harmadnapja nem eszek, se sokat, se keveset. Hát nem egyszerűbb lenne azt írni, hogy éhes vagyok? Most már végképp nem tudja, mit kell tennie, nevetni vagy szörnyülködni. A versek, rebegi újra. A szerkesztő még közelebb tolja az asztalon heverő paksamétát a szerzőjéhez. Sokat ír! És elhallgatása azt jelzi, vége az audienciának. Elvörösödik, megalázva érzi magát, felkapja a kézirat-halmazt, rohan kifelé, rohan, rohan dühtől szédülten, talán a feléje nyújtott kezét sem fogadja el szédültében, talán a körszakállas kis embert is köszönés nélkül löki föl az első szobában, ki innen, el innen, el az egyetemről, el Szegedről, el a világból, el a piczába az irodalomból, az irodalmároktól. Nem nyugszik meg a szobájába érve sem. Előveszi a lezárt borítékot, amit ki kellett volna dobnia, de nem bontja fel. Felszedegeti a ledobott verseket a földről, szórakozottan olvasgatni kezdi őket. Túl sokat ír, túl sokat ír, dobolja a vér a halántékában. Mit akar? Miért nem mond semmit? Miért nem jelez legalább annyit, merre, hogyan, egyáltalán, mit csináljon? Hagyja abba vagy folytassa? De hát nem tehetségtelen, ha elfogadta a verseit! Mi hiányzik? Mi hiányzik? Telik a délután, fogy a bora is. Mi hiányzik? Nézi az ablakon át, ahogy besötétül az ég a dóm tornyai között. Valami derengeni kezd. Főlemeli a borítékot, és lassított mozdulattal a szemétkosárba ejti. Laponként küldi utána az aznap visszaadott verseket. Ül, és valamit megért. Valamit megért végre.

És ha valamit köszön ez az emlékező ember hetvenévesen a kilencvenéves Ilia Mihálynak (a későbbi rengeteg minden mellett), az az, hogy akkor

nem mondott semmit. *A beszélő semmit* köszönheti neki. Nem magyarázott, nem javasolt, nem példálózott, nem dicsérte és nem kritizálta az irományait. Az ember, aki nem érti meg végül, mit kell tennie, merre kell elindulnia, és oda végtelenül egyedül, nem lesz soha költő; az bátran elmehet szivarvég-szedőnek.